

Ю. А. БЕЛКОВА (аспірант)
Донецький національний університет

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

У статті розглянуті особливості самостійної роботи з позиції професійного саморозвитку майбутнього фахівця. Представлені погляди науковців на особливості організації самостійної роботи в умовах сучасної освіти. Відмічена важливість вдосконалення методів і форм самостійної роботи, а також її професійна спрямованість. Підкреслено, що вміння студента виконувати самостійну роботу, здійснювати самоорганізацію і самоконтроль позитивно впливають на його особистісний та професійний саморозвиток.

Ключові слова: самостійна робота, професійний саморозвиток, самоорганізація, самоосвіта.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У сучасних умовах розвитку вищої освіти України самостійна робота студентів набуває все більшого значення, практика освітньої діяльності потребує удосконалення форм та методів самостійної роботи студентів під керівництвом викладача. Складність організації та контролю за виконанням самостійної роботи студентів відмічена викладачами ВНЗ. На самостійну роботу студента відводиться більше ніж п'ятдесят відсотків навчального часу загального обсягу вивчення дисципліни. Якісне виконання студентами завдань самостійної роботи у процесі фахової підготовки – важлива мета особистісно-орієнтованого навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблеми організації самостійної навчальної діяльності студентів різнобічно висвітлюються в працях А. Алексюка, Ю. Бабанського, В. Бондаря, І. Лернера, П. Підкасистого, Л. Спіріна, М. Шкіля та ін.; самостійна робота визначається як один із ефективних методів пізнавальної діяльності в роботах А. Алексюка, Б. Єсіпова, П. Підкасистого та ін.; самостійна робота як форма організації навчання досліджується Ю. Бабанським, О. Кучерявим, М. Дяченком, Л. Кандибович, І. Лернером, В. Сиротюком та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Сьогодні як критерії якості професійної підготовки, разом із знаннями і вміннями, виступають компетенції - професійні якості особи, риси характеру, здатність самостійно й творчо здобувати і застосовувати знання. Це обумовлює те, що освітній процес повинен бути спрямований на професійний саморозвиток майбутнього фахівця, а саме: пізнавальної активності, самостійності, оволодінню методами самоосвіти, формуванню і вдосконаленню особистісних якостей, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності. Навчальний час, відведений для самостійної та індивідуальної роботи студента, визначається навчальним планом і становить 50% загального обсягу навчального часу, відведеного для вивчення конкретної дисципліни. Співвідношення обсягів аудиторних занять, самостійної й індивідуальної роботи студентів визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Цілі статті: 1) виділити вплив самостійної роботи студента на його професійне становлення і професійний саморозвиток майбутнього майстра виробничого навчання; 2) сформулювати напрямки роботи педагога, який прагне удосконалити самостійну роботу студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Самостійна робота студентів є одним з найважливіших елементів навчання у сучасному індустріально-педагогічному технікумі. Це пов'язано з тим, що викладач лише організовує і направляє пізнавальну діяльність студентів. Самостійна робота студентів – це різноманітні види індивідуальної та колективної діяльності, які здійснюються під керівництвом, але без безпосередньої участі викладача. Ця форма навчання потребує від студента активної розумової діяльності та відповідальності, а від педагога створення мотивації, сприятливого психолого-педагогічного клімату щодо виконання завдань та контролю результатів роботи. В. Б. Бондаревський під самостійною розуміє роботу над проблемно - пізнавальними завданнями, рішення системи творчих завдань,

підготовку доповідей, повідомлень і рефератів з усіх навчальних предметів, виконання завдань, що вимагають глибокого вивчення додаткової літератури, проведення дослідів, експериментів, спостережень, порівнянь і зіставлення різних фактів» [1, с. 65].

Важливе завдання сучасної освіти – це донести до студента розуміння того, що займатися самоосвітою та самовихованням потрібно протягом життя, цього потребує не стільки ринок праці та соціально-економічні аспекти розвитку суспільства, але ж, насамперед, життєво необхідні загальнолюдські цінності. Така інтеграційна якість особистості як "готовність до самоосвіти" у після навчальний період, будучи складовою частиною професійного саморозвитку фахівця, може стати важливим адаптаційним механізмом. Одним з найважливіших завдань самостійної роботи при підготовці має стати розвиток у майбутніх фахівців самостійності. Є. М. Зайко визначає самостійність як соціально - професійну якість особистості, необхідну для успішного вирішення професійних і соціально-професійних завдань у діяльності фахівця, а розвиток самостійності як процес зовнішнього і внутрішнього послідовного якісної зміни умінь студента в досягненні ним основ майбутньої професійної діяльності без сторонньої допомоги [3, с. 3].

Самопідготовка сприяє формуванню високої культури розумової праці, придбанню прийомів і навичок самостійної роботи, умінь раціонально витратити і розподіляти свій час, накопичувати і засвоювати необхідну для успішного навчання і професійного становлення інформацію. Вона розвиває в студентів такі якості, як організованість, дисциплінованість, ініціативність, воля, розумові вміння і навички, вчить самостійному мисленню, дозволяє сформувати свій власний стиль роботи, якнайповніше відповідний особистісним схильностям і пізнавальним навичкам студента. До зовнішніх ознак самостійності відносять:

- планування студентами власної діяльності;
- виконання завдань без безпосередньої участі педагога;
- систематичний самоконтроль за ходом і результатом виконуваної роботи,
- вміння знаходити нові способи для оволодіння новими знаннями;
- вміння застосовувати наявні знання і способи дії в нових умовах;
- вміння застосовувати отримані знання на практиці [2, с. 42].

До внутрішніх ознак самостійності відносять :

- потреби, мотиви;
- розумові, фізичні та морально - вольові зусилля студентів, спрямовані на досягнення мети без сторонньої допомоги [2, с. 42].

Проблема організації і контролю самостійної роботи студентів є складною, тому що це потребує додаткових умов у навчально-виховному процесі. Викладачі створюють мотиви, які спонукають студента до самостійної роботи, але не всі здатні організувати систему постійно діючої, власної самостійної діяльності. Однією з причин даного факту, на наш погляд, може бути несформована мотивація до власної професійної діяльності. У більшості досліджень, присвячених проблемі підвищення ефективності самостійної роботи студентів, виділено наступні умови, що сприяють успішності даного виду роботи: висока розумова працездатність, яка залежить від ритмічності роботи, її послідовності, систематичності, від умілого чергування праці та відпочинку; правильна установка на отримання і засвоєння інформації; натхнення або зусилля волі; самостійний підхід до проблеми, наполегливість у подоланні труднощів змісту.

У зв'язку з цим можна виділити наступні завдання самостійної роботи:

- 1) формування у студентів навичок самостійної навчальної, науково - дослідницької та практичної роботи;
- 2) розвиток і поглиблення професійних наукових і практичних інтересів студента ;
- 3) формування професійно значущих якостей, знань, умінь;
- 4) створення умов для гармонійного творчого розвитку особистості студента .

Згідно з навчальним планом підготовки фахівців за спеціальністю: «Професійне навчання. Зварювання» у Донецькому індустріально-педагогічному технікумі на вивчення навчальної дисципліни «Естетика» відведено 54 години, з них 36-аудиторні, 18-самостійні. Виконання самостійної роботи оцінюється певною кількістю балів. Для самостійного опрацювання тем курсу базовий рівень завдань: складання конспекту, відповіді на письмові питання, написання рефератів. Творчі завдання були спрямовані на розвиток власного потенціалу: демонстрація талантів і здібностей (конкурс студентських робіт), самостійна робота з аналізом різних видів мистецтва (екскурсія до художнього музею). Професійно-спрямовані завдання є втіленням теоретичного вивчення естетики у професійну діяльність майбутніх майстрів виробничого навчання: підготовка та проведення виховної години за естетичним напрямом у групах нового набору. Ця

робота дозволяє виявити теоретичні знання навчальної дисципліни, а також має професійну спрямованість.

Висновки за результатами дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, можна зробити висновок, що вміння та навички, отримані в ході самостійної роботи, прагнення займатися нею зможуть стати основою для професійного саморозвитку майбутнього майстра виробничого навчання. З позиції організації та контролю самостійної роботи студентів викладачу технікуму потрібно так організувати цей процес, щоб студенти не просто розширювали знання, але ж з інтересом добували їх, використовуючи свій особистісний потенціал, мотивуючи себе до власного професійного саморозвитку. Напрямки роботи педагога, який прагне удосконалити самостійну роботу студентів: 1) діагностування ступеню володіння студентами вміннями та навичками самостійної майбутнього фахівця до подальшого професійного саморозвитку, навчальної діяльності; 2) формування у студентів потреби й інтересу до самостійної роботи; 3) врахування індивідуальних особливостей студентів під час визначення завдань для самостійної роботи; 4) урахування групових особливостей студентів; 5) розробка індивідуальних творчих завдань для самостійної роботи студентів над проблемними темами курсу і керівництво нею з боку викладача; 6) створення необхідного методичного матеріалу для організації самостійної роботи майбутніх майстрів виробничого навчання; 7) грамотне керівництво самостійною роботою студентів і надання вчасної допомоги для усунення недоліків. Таким чином, правильно організована самостійна робота має не тільки навчальне, але і особистісно – професійне значення. Перспективами подальшого дослідження у цьому напрямку стане розробка цілісного педагогічного забезпечення професійного саморозвитку майбутнього фахівця.

Список використаної літератури

1. Бондаревский В. Б. Воспитание интереса к знаниям и потребности к самообразованию / В. Б. Бондаревский. – М.: Просвещение, 1985. – 144 с. – (Книга для учителя).
2. Городецкая В. В. Активизация самостоятельной работы как одного из направлений личностно-профессионального саморазвития студента / В. В. Городецкая. – Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2000. – С. 41 – 43. – (Проблемы саморазвития личности в образовательном пространстве) (Материалы научно-методической конференции).
3. Зайко Е. М. Развитие самостоятельности у студентов учреждений среднего профессионального образования при изучении гуманитарных дисциплин / Е. М. Зайко. – Челябинск, 2002. – 22 с. – (Автореферат диссертации кандидата педагогических наук).
4. Шимко І. Проблеми організації самостійної роботи у вищій школі / І. Шимко. – К: Рідна школа, 2005. – № 8. – С. 34–35.
5. Луценко В.В. Формування педагогічного середовища, сприятливого для самостійної діяльності студентів / В.В. Луценко. – Х.: ОВС, 2002. – С. 21–27. – (Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. праць; Вип. 17).
6. Солдатенко М.М. Самостійна пізнавальна діяльність у контексті Болонського процесу / М.М. Солдатенко. – К.: Рідна школа, – 2005. – С. 3–5. – № 1.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2014

Ю. А. Беликова

Донецкий национальный университет

Самостоятельная работа студента как составляющая часть профессионального саморазвития будущего специалиста

В статье рассмотрены особенности самостоятельной работы с позиции профессионального саморазвития будущего специалиста. Представлены взгляды ученых на особенности организации самостоятельной работы в условиях современного образования. Отмечена важность совершенствования методов и форм самостоятельной работы, а также ее профессиональная направленность. Подчеркнуто, что умение студента выполнять самостоятельную работу, осуществлять самоорганизацию и самоконтроль положительно влияют на его личностное и профессиональное саморазвитие.

Ключевые слова: самостоятельная работа, профессиональное саморазвитие, самоорганизация, самообразование.

Yu. Belikova

Donetsk National University

Independent Work of Students as a Component of Professional Self-Development of a Future Specialist

The article describes the features of the independent work in self-development of a future specialist. We presented the views of scholars on the characteristics of independent work in today's education. The importance of improving methods and forms of self-study, as well as its professional orientation, is considered. It is emphasized that the students' ability to perform independent work, to exercise self-organization and self-control affects positively their personal and professional self-development. Skills learned during independent work, the desire to be engaged in it will be the basis for professional self-development. From the standpoint of organization and control of students' independent work educators need to organize the process so that the students do not just expand knowledge, but extract them with interest using their personal potential by motivating themselves to their own professional self-development. Areas of a teacher who seeks to improve the independent work of students: 1) diagnosis of the degree students' abilities and skills of further professional self-development of learning activities, 2) formation of students' needs and interests to work independently, 3) taking into account the individual characteristics of students, 4) taking into account the characteristics of the group of students, 5) development of individual creative tasks for independent work on problematic topics of the course and its administration by the teacher, 6) creating necessary methodological materials for students' individual work, 7) competent leadership of independent work of students and providing timely assistance to correct deficiencies. Thus, properly organized self-study has not only educational, but also personal-professional value. Prospects for further research in this area is the development of a holistic pedagogical support for professional self-development of future specialists.

Key words: *self-study, professional self-development, self-organization, self-education.*